

Teknologjia informative dhe zhvillimi ekonomik, Lidhshmëria midis koncepteve të te dhënat dhe informatat.

Kapitulli II

- Në kohën bashkëkohore të zhvillimit të shoqërisë njerëzore dhe të ekonomisë globale për zhvillimin e veprimtarive afariste, sidomos në sektorin tregtar, informatat kanë një rëndësi esenciale për arritjen e suksesit.
- Në të shumtën shprehjet “e dhënë” dhe “informatë” nënkuptohen si të njëjta, mirëpo ekziston një dallim thelbësor në mes tyre, p.sh. e dhënë mund të jetë çmimi i një produkti, mosha e punonjësi etj., ndërkaq për dallim nga e dhëna informata përbëhet prej të dhëne të konvertuar dhe të proceduar ashtu që të ketë një kuptim më specifik².

Principet

- Çka kuptojme me vlerën e informacionit?
- – Vlera e informacionit është e lidhur direkt me ndihmen që iu ofron marrësve të vendimeve që të permbushin qëllimet e organizatës

Objektivat

- Dallimi midis të dhënës dhe informacionit si dhe përshkrimi i karakteristikave që përdoren për të vlerësuar cilësinë e të dhënës

Modelet, Kompjuterat dhe Sistemet e kompjuterave

- Bejne te mundur ne menyre te vazhdueshme qe organizatat te permiresojne menyren e berjes se biznesit
- Identifikimi i tipeve te modeleve dhe spjegimi pse perdoren ato.
- Pershkrimi i karakteristikave te komponenteve te sistemit te informacionit (SI) dhe percaktimi i tyre

Fuqise ndikimit te SI-se

- Zotrimi i aftesise se ndikimit te SI-se do te na udheheqe ne nje karrier te sukseshme.
- Organizatat arrijne qellimet e tyre dhe do te kemi nje cilesi me te larte
- Duhet te identifikohet tipi kryesore i SI-te ne biznese dhe te diskutohet se kush dhe si perdoren ato dhe cfare perfitimesh vijne prej tyre.
- Duhet te diskutojme pse eshte e rendesishme te studiojme dhe kuptojme SI-te

Ndertimi i nje SI te sukseshem

- Behet duke punuar se bashku:
 - perdoruesit e sistemit
 - menaxheret e biznesit
 - personeli i SI-ve
- Se pari identifikohen hapat kryesore ne procesin e zhvillimit te sistemeve si dhe qellimi i seciles prej tyre.

Sistemi i Informacionit

- Një grup i komponentëve të ndërlidhura që mbledhin, manipulojnë dhe shpërndajnë të dhënat dhe informacionet dhe japin komente (**feedback**) për të përmbushur një objektivi apo një qëllim.
- **Shembuj:** Sistemet e Rezervimit për Fluturime; Sisteme për rezervimin e kurseve, etj.

- Ne cdo dite jemi ne raport te pandashem me sistemet e informacionit, psh., bankomatet, skaner-at e barcode-eve neper shitore, qasja ne informacione te ndryshme nga interneti, informacione nga touch screens etj.
- Kompjuteret dhe sistemet e informacionit po e ndryshojne ne menyre te vazhdueshme menyren se si organizatat bejne bizneset e tyre.

- Duke e ditur potencialin e Sistemeve te Informacionit dhe neqoftese do te dim te shfrytezojme ato, kjo do te na rezultoj ne karrier me te sukseshme personale dhe cilesia e jeteses do te jete me e larte!

Të dhënat dhe Informacionet

Të dhënat: janë fakte të papërnjuara (raw data), p.sh., emri i nje punonjesi, numri i oreve te punes gjate nje jave...

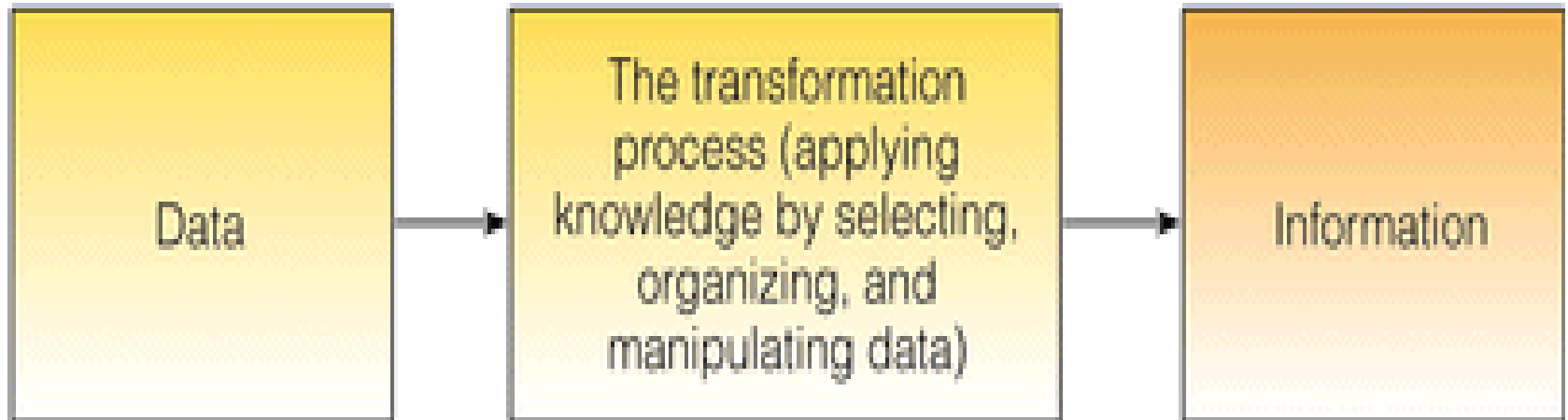
■ **Informacioni:** paraqet koleksion faktesh, ku grumbullimi i fakteve të organizuara në mënyrë të caktuar kanë më shumë vlera se sa vetë faktet

- Nuk eshte me rendesi si perpunohehet e dhena por cfare rezultati arrihet me perpunimin e tille.

Me fjale tjera

- E dhëna është një pasqyrim i koduar i ndonjë atributi të sistemit apo elementeve të tij. E dhënë mund të jetë një fjalë, numër apo ndonjë shenjë speciale e cila sistemohet dhe përpunohet informata.
- Të dhënat përbëhen nga shënimet të cilat prezantojnë fakte ose detale lidhur me gjërat, aktivitetet, transaksionet, etj. Në mënyrë që të bëhet dallimi i plotë dhe të kuptohen konceptet “e dhëna” dhe “informata” mund të konkludojmë se *“informata është e dhënë e cila e merr formën e kuptueshme dhe të vlefshme për shfrytëzuesin e saj”*.

Procesi i transformimit të të dhënave në informacione

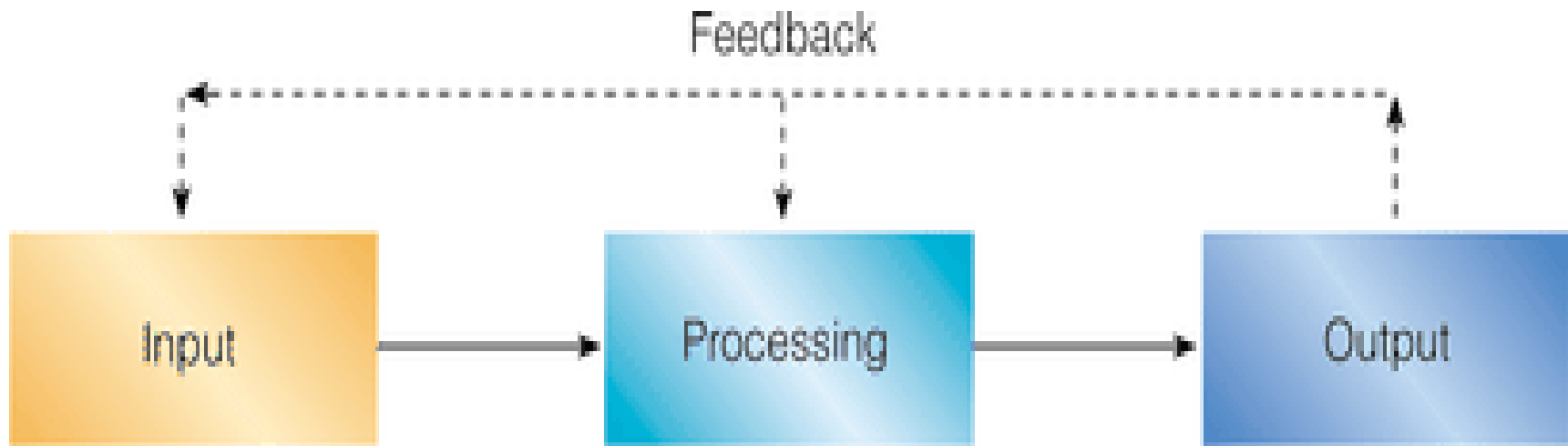

Karakteristikat e informacionit të vlefshëm

Characteristics	Definitions
Accurate	Accurate information is error free. In some cases, inaccurate information is generated because inaccurate data is fed into the transformation process (this is commonly called garbage in, garbage out [GIGO]).
Complete	Complete information contains all the important facts. For example, an investment report that does not include all important costs is not complete.
Economical	Information should also be relatively economical to produce. Decision makers must always balance the value of information with the cost of producing it.
Flexible	Flexible information can be used for a variety of purposes. For example, information on how much inventory is on hand for a particular part can be used by a sales representative in closing a sale, by a production manager to determine whether more inventory is needed, and by a financial executive to determine the total value the company has invested in inventory.
Reliable	Reliable information can be depended on. In many cases, the reliability of the information depends on the reliability of the data collection method. In other instances, reliability depends on the source of the information. A rumor from an unknown source that oil prices might go up may not be reliable.
Relevant	Relevant information is important to the decision maker. Information that lumber prices might drop may not be relevant to a computer chip manufacturer.
Simple	Information should also be simple, not overly complex. Sophisticated and detailed information may not be needed. In fact, too much information can cause information overload, whereby a decision maker has too much information and is unable to determine what is really important.
Timely	Timely information is delivered when it is needed. Knowing last week's weather conditions will not help when trying to decide what coat to wear today.
Verifiable	Information should be verifiable. This means that you can check it to make sure it is correct, perhaps by checking many sources for the same information.
Accessible	Information should be easily accessible by authorized users to be obtained in the right format and at the right time to meet their needs.
Secure	Information should be secure from access by unauthorized users.

Komponentet e nje SI-je

- Feedback-u eshte faktore kritik ne suksesin operacional te nje sistemi

- **Input** – aktivitet i marrjes dhe mbledhjes se te dhenave (manual, i automatizuar)
- **Processing** – transformimi i inputeve ne outpute te perdorshem (manual, i automatizuar)
- **Output** – prodhim i informacioneve te perdorshme (dokumente, raporte)
- **Feedback** – Outputi (ne forme verejtjeje, komenti) qe perdoret per te bere ndryshime ne input ose aktivitetet e perpunimit

- Menyra se si elementet(komponentat) organizohen apo vendosen quhet *konfiguracion*.

Tipet e sistemeve:

- *I thjeshte* $\leftarrow \rightarrow$ *Kompleks*
- *I hapur* $\leftarrow \rightarrow$ *I mbyllur*
- *I qendrueshem* $\leftarrow \rightarrow$ *Dinamik*
- *Adaptiv* $\leftarrow \rightarrow$ *Joadaptiv*
- *Permanent* $\leftarrow \rightarrow$ *I perkohshem*
- (kompanite qe nuk jane adaptive ndaj ambientit nuk mbijetojne gjate kohe)

- Sistemet e informacionit mund te jene :
- - te kompjuterizuar
- - manual

Sistemetë informacionit të bazuara në kompjuter (SIBK)-CBIS

Komponentet e SIBK

- **Software** - programe kompjuteresh qe qeverisin operacionet e kompjuterit
- **Hardware** - paisje kompjuterike per te kryer veprimin e input-it, perpunimin dhe outputit.
- **Procedurat** – perfshijne strategjite, politikat, metodat dhe rregullat per perdorimin e SIBK.
- **Bazat e te dheneve** - paraqesin bashkesi te organizuar faktesh dhe informacionesh.
- **Njerezit** – elementi me i rendesishem ne pjesen me te madhe te sistemeve te informacionit

Rrjetat, Telekomunikimet, dhe Interneti

- **Rrjetat**—përdoren për të lidhur kompjuterët dhe pajisjet kompjuterike në një ndërtesë, në një shtet, apo çdokund nëpër botë për të mundësuar komunikimin elektronik
- **Telekomunikimet**— transmisionet elektronike të sinjaleve komunikuese
- **Interneti**—Rrjeti më i gjërë kompjuterik në botë, aktualisht i përbërë nga mijëra rrjeta.

Sistemet e informacionit të bizneseve(SIB-BIS)

- Electronic Commerce - **tregtia elektronike**
- Transaction Processing Systems and ERP
- Information and Decision Support Systems
- Special-Purpose Business Information Systems: Artificial Intelligence, Expert Systems, and Virtual Reality

E-Commerce

- Business-to-business
- Business-to-consumer
- Consumer-to-consumer
- ✓ E-Commerce thjeshton procesin e blerjes

Transaction Processing Systems dhe ERP

- Transaction processing system (TPS)-nje koleksion i organizuar i njerezve, procedurave, software-eve, baza ve e te dhenave, dhe te pajisjeve te perdorura per te regjistruar transaksionet e kompletuar te biznesit.
- Enterprise Resource Planning (ERP) System -nje grup te programeve te integruara te afte per te menaxhuar operacione jetike te nje kompanie te biznesit te shperndare dhe globale.

Decision Support Systems (DSS)

- Një koleksion të organizuar të njerëzve, procedurave, software, bazat e të dhënave, dhe të pajisjeve të përdorura për të mbështetur vendim-marrjen për probleme specifike.
- Fokusi i DSS është në efektivitetin e vendim-marrjes

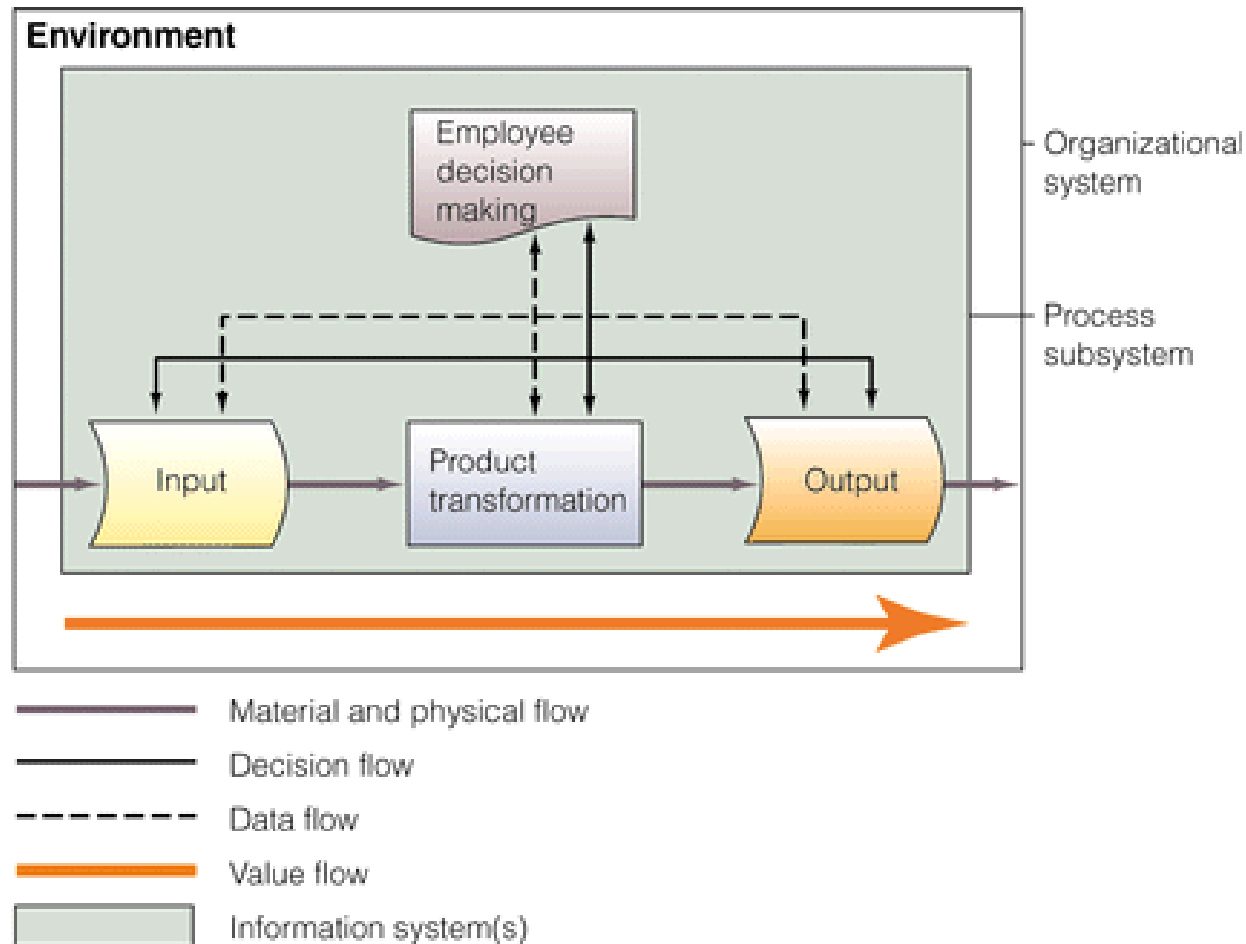
BIS për qëllime speciale

- Artificial intelligence (AI) systems
- Virtual reality systems
- Expert systems

Zhvillimi i Sistemeve

- ✓ Aktivitetet për krijimin apo modifikimin e sistemeve ekzistuese të biznesit
- ✓ Systems Investigation
- ✓ Systems Analysis
- ✓ Systems Design
- ✓ Systems Implementation
- ✓ Systems Maintenance and Review

Modeli gjeneral (i pergjithshem) i një organizate

Diskutim mbi:

- Efektin e sistemeve te informacionit!
- A eshte e vertete qe sistemet informative ulin kostot, rrisin fitimin, ofrojne sherbime me te mira dhe krijojne avantazh konkurues per nje organizate?
- Tregoni ndonje organizate ne Kosove qe perdor me sukses SI?
- Nese Ju do ishit menaxher i nje kompanie, si do i kishit bindur puntoret tuaj me eksperience shumvjecare qe te pranojne teknologjine e re?

Pyetje?

